

ZAJEDNO SMO JAČI: ISKUSTVA ODSJEKA ZA KULTURNO-PROSVJETNE AKTIVNOSTI HRVATSKOGA DRŽAVNOG ARHIVA U OBLIKOVANJU NOVIH OBRAZOVNIH SADRŽAJA

DARIJA HOFGRÄFF
ANAMARIJA PUPIC-BAKRAČ

Odsjek za kulturno-prosvjetne aktivnosti
Hrvatski državni arhiv u Zagrebu

dhofgraeff@arhiv.hr
abakrac@arhiv.hr

UDK: 37.013.8
UDK: 930.25
Stručni članak
Primljen: 26.3.2020.
Prihvaćen: 30.11.2020.

SAŽETAK

Cilj rada je ukazati na iskustva Odsjeka za kulturno-prosvjetne aktivnosti (dalje: KPA) Hrvatskog državnog arhiva (dalje: HDA) koji već dugi niz godina nastoji pratiti trendove koji nisu isključivo vezani uz organizaciju godišnjih manifestacija u Arhivu, već su u potrazi za novim sadržajima koji tematski, ali i interpretacijski nameću nove trendove u kreiranju odgojno-obrazovnih aktivnost, što kod učenika/studenata potiče sposobnost vještine povijesnog istraživanja i analize vrijednosnih povijesnih tema, uz poticaj informacijske pismenosti. O značaju obrazovnih programa Arhiva svjedoče i rezultati učeničke/studentske ankete iz koje je vidljivo da oni podržavaju nastavu u arhivima, jer je ona obogaćena didaktičkim pomagalima, što je puno zanimljivije od učenja i reproduciranja gradiva napamet. Stoga treba poticati suradnju arhiva s odgojno-obrazovnim institucijama i nadležnim ministarstvima, jer ona doprinosi kvalitetnijoj koncepciji obrazovnih programa u arhivima.

KLJUČNE RIJEČI:

arhivska pedagogija, interdisciplinarna suradnja, izvanučionička nastava, kurikulum nastave povijesti, obrazovni potencijal arhiva

UVOD

Danas se arhivske ustanove sve više otvaraju javnosti. Promjenom paradigme one prestaju biti samo čuvari kulturne baštine, već su aktivni sudionici u zajednici u kojoj djeluju (Hofgräff 2013). Organizacijom različitih obrazovnih programa arhivisti pokušavaju osvijestiti javnost da arhivi imaju potencijala postati prepoznatljivo mjesto za edukaciju i zabavu (Hofgräff 2013: 277).

No i pored toga čini se da to još uvijek nije dovoljno prepoznato i iskorišteno (Jelaš 2013) od strane nadležnih ministarstava (Ministarstvo kulture i Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske),¹ autora nastavnih programa, urednika i autora udžbenika, pa dijelom i nastavnika (Hofgräff 2013: 242).

Razlozi se nalaze u neujednačenosti obrazovnih programa u arhivskim institucijama koje najčešće počivaju na osobnoj inicijativi, entuzijizmu i poznanstvima pojedinih arhivista (Hofgräff 2013: 278). Dodatan problem predstavlja i činjenica da arhivisti nemaju uvijek niti podršku radne sredine (Hofgräff 2015), osobito čelnih osoba koje bi trebale razvijati jednu osmišljenu strategiju koja ne bi nikako smjela biti prepuštena subjektivizmu (Garić 2014).

Stremljena arhivista moraju biti usmjerena prema zajedničkim akcijama, predstavljanju i razmjeni obrazovnih programa, kao i razvijanju arhivske pedagogije kao znanstvene discipline (u čemu se očekuje veći angažman Sekcije za arhivsku pedagogiju),² ali i cjelokupne arhivske zajednice koja tu strategiju treba dodatno poticati i razvijati u suradnji s odgojno-obrazovnim institucijama i učiteljima/nastavnicima/profesorima. Za očekivati je da tome mogu doprinijeti rezultati ovoga istraživanja koje je provedeno među učenicima osnovnih /srednjih škola i studentima različitih studija/studijskih programa koji su sudjelovali u obrazovnim aktivnostima u HDA-a tijekom 2018./2020. godine.

¹ Donošenjem *Strategije zaštite, očuvanja i održivog gospodarskog korištenja kulturne baštine Republike Hrvatske za razdoblje 2011.-2015.* potaknuta je inicijativa o važnosti uključivanja predškolskog, osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja u procese stjecanja znanja o kulturnoj, a time i arhivskoj baštini u RH, što je u arhivskoj struci pokrenulo rasprave o tome kako i na koji način uključiti arhive u školske programe.

² Plan i program Sekcije je dostupan na mrežnim stranicama Hrvatskog arhivističkog društva <https://www.had-info.hr/sekcija-za-arhivsku-pedagogiju>

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Cilj istraživanja

Polazeći od činjenice da u HDA-u postoje obrazovne aktivnosti koje su prilagođene svim obrazovnim skupinama (niži i viši razredi osnovnih škola, srednje škole, fakulteti) cilj ovoga rada fokusiran je na sljedeća ispitivanja:

1. Mogu li/trebaju li obrazovni programi u HDA-u poslužiti kao primjer u oblikovanju zajedničkih obrazovnih programa u državnim arhivima?
2. Mogu li za sada obrazovne aktivnosti dostupne u HDA-u biti poticaj učiteljima/nastavnicima/profesorima za pripremu kvalitetnije izvanučioničke nastave?
3. Kakav je stav učenika/studenta o obrazovnim aktivnostima u HDA-u?
4. Postoji li poveznica između izvanučioničke nastave u arhivu s boljim uspjehom učenika/studenta u nastavi?

Hipoteze

Na osnovi analize teorijskih radova drugih autora koji su se do sada bavili problematikom realizacije izvanučioničke nastave u arhivima postavljene su sljedeće hipoteze:

1. Suradnju arhiva s odgojno-obrazovnim institucijama i nadležnim Ministarstvima treba sustavno razvijati, jer može doprinijeti kvalitetnijoj koncepciji obrazovnih programa u arhivima (vodstva, radionice, predavanja i sl.).
2. Obrazovne aktivnosti u arhivima treba uvrstiti u kurikule nastave (osobito povijesti), jer kod učenika/studenta potiču razvoj misaonih procesa u jednom duljem razdoblju školovanja.
3. Nakon posjete arhivu učenici/studenti postižu bolje rezultate jer su obrazovni sadržaji u arhivima najčešće obogaćeni didaktičkim pomagalicama, što je puno zanimljivije od pukog učenja i reproduciranja gradiva napamet.
4. Obrazovni programi u HDA-u kod učenika/studenata potiču sposobnost vještine povijesnog istraživanja i analize vrijednosnih povijesnih tema, ali i informacijsku pismenost.

SLIKOVNICA S LJUDEVITOM KROZ ARHIV (Rani i predškolski/osnovni odgoj i obrazovanje)

„Naša je dužnost djeci predškolskog i ranog odgoja dati sadržaje koji će im arhive, knjižnice, muzeje, sva “ozbiljna” mjesta učiniti prijateljska, da u njima u svakoj dobi mogu naći ponešto za sebe. Da se u njima osjećaju “kao doma”. Da u njima vide dio svojega identiteta, kako bi, ako ništa drugo, nešto naučili o životu i povijesti, a možda jednoga dana svojim znanstvenim postignućima dali prinos historiografskoj i arhivističkoj zajednici.“³

Nije jednostavno osmisлити program za najmlađi uzrast. Potrebno je izraditi godišnje planove vezane uz posjete arhivu (vodstva, radionice, predavanja i sl.) u suradnji s učiteljima kako bi se nadopunile određene predmetne jedinice u školskom gradivu koje moraju biti više vizualne i zabavne. Iza svakog povijesnog dokumenta krije se niz uzbudljivih događaja, zanimljivih i važnih osoba, humanih i nehumanih postupanja koja mogu podučiti i oplemeniti svakog čovjeka. Budući da je povijest učiteljica života, dužnost nam je zainteresirati i potaknuti djecu da im ustanove koje čuvaju takvo blago postanu bliske.⁴

SLIKA 1. Slikovnica *S Ljudevitom kroz arhiv*

Tragom toga HDA prije dvije godine izdao je slikovnicu *S Ljudevitom kroz Arhiv* (Hofgräff 2018)⁵ koja je potaknula intenzivniju suradnju HDA-a s vr-

³ Neobjavljena recenzija slikovnice Hofgräff (2018) doc. dr. sc. Ivane Klinčić

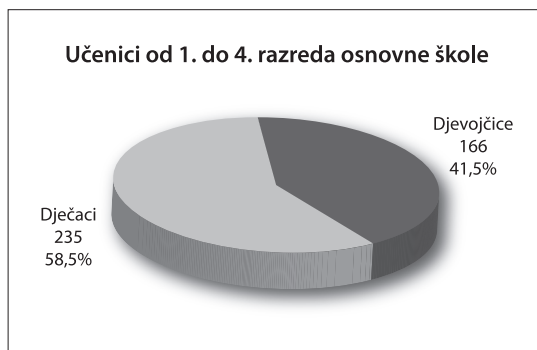
⁴ Isto.

⁵ Slikovnica govori o dječaku Ljudevitu koji je star šest godina. On dolazi u obilazak Hrvatskoga državnog arhiva, gdje se susreće s novim pojmovima koji će mu konačno razriješiti dilemu što su to arhivi, a što

tićima i školama, što je dobra ilustracija uloge arhiva u odgoju i obrazovanju najmlađih.

Sudionici i tijek istraživanja

U istraživanju je sudjelovalo **400** učenika (dječaka 234 – 58,5 %; djevojčica 166 – 41,5 %) što je vidljivo iz slike 2. Uzorak su činili učenici 2. 3. i 4. razreda (ukupno 16 odjela) iz dviju zagrebačkih osnovnih škola koje su posjetile HDA od 2018. do 2020., u različitim terminima. Sudjelovanje učenika u istraživanju bilo je dobrovoljno i anonimno uz poštivanje etičkog kodeksa.

SLIKA 2. Postotak sudionika u igrokazu

Instrumenti i postupak ispitivanja

Cijeli program igrokaza obično se temelji na slikovnoj prezentaciji, pjesmi, nagradnoj igri i razgledu Arhiva, što djeci predstavlja posebno zadovoljstvo. Kako je slikovnica opremljena i različitim pedagoškim elementima,⁶ moguće je skoro cijeli školski sat maksimalno zaokupiti dječju pozornost.

Igrokaz *S Ljudevitom kroz Arhiv* inače je podijeljen u tri dijela: u prvom se na temelju slikovne prezentacije učenicima izgovara tekst slikovnice. Nakon toga se u drugom dijelu kroz arhivski kviz, temeljen na pitanjima iz slikovnice, učenici-

knjižnice. Uz ugodno druženje s tetom Anom, doznat će puno toga o zgradi Hrvatskoga državnog arhiva, kao i o važnosti povijesnih dokumenata koji se tamo čuvaju. Namijenjena je uzrastu od 6 do 10 godina, kao i svim onima koji još nisu posjetili Hrvatski državni arhiv.

⁶ Predviđeno je mjesto za upisivanje imena vlasnika knjižice, s napomenom: Čuvaj ovu knjižicu. Djeci je upućena i poruka da potaknu odrasle na odlazak u Arhiv, s brojem telefona i e-adresom. Na stražnjoj stranici korica nalazi se i pjesmica o Arhivu s notnim zapisom koja može poslužiti u izvođenju nastave glazbenog odgoja i sl.

ma postavljaju nagradna pitanja koja kod njih potiču ne samo natjecateljski duh, već provjeravaju njihovu usredotočenost na zadani problem. Također se prati njihova brzina i način davanja odgovora, odnosno tijek verbalne komunikacije, pri čemu se učenici uče prikladno jezično reagirati u međudjelovanju sa sugovornicima u različitim situacijama. Najuspješniji bivaju nagrađeni magnetičima HDA-a i slikovnicom. Treći je dio igrokaza vezan uz glazbu,⁷ tako da učenici imaju priliku zajedno s voditeljicom igrokaza otpjevati pjesmicu o dječaku Ljudevitu uz pratnju glasovira. Na taj se način ostvaruje međupredmetna korelacije nastave Prirode i društva i Glazbene kulture.

SLIKA 3. Sudjelovanje učenika na igrokazu

SLIKA 4. Sudjelovanje učenika u igrokazu (nagradna pitanja)

7 Pjesmica i notni zapis su dostupni na poledini slikovnice

SLIKA 5. Raspjevana družina

Igrokaz završava razgledom zgrade HDA-a, a nakon toga slijedi anketa kojom se želi doznati što su to sve učenici naučili o Arhivu. Uz anketu se obično otvara i rasprava u kojoj učenici mogu konfrontirati svoje stavove i razmijeniti znanja, što potiče kritičko razmišljanje i sposobnost argumentacije. S obzirom na dob ispitanika, anketa je osmišljena tako da učenici na ponuđena pitanja imaju mogućnost odgovoriti s da ili ne (Zabukovec 1997).

TABLICA 1. Pitanja iz ankete za uzrast od 1. do 4. razreda osnovne škole

Slažete li sa da je zanimljivije učiti u Arhivu nego u školi?	DA	NE
Znate li što je razlika između arhiva i knjižnica?	DA	NE
Jeste li naučili nešto novo u Arhivu?	DA	NE

Rezultati i rasprava

Na temelju provedene ankete vidljivo je da 90 % učenika smatra da je zanimljivije učiti u HDA-u, nego u školi. Njih 75 % smatra da je tek dolaskom u Arhiv bolje shvatilo razliku između arhiva i knjižnica jer slikovnica donosi nekoliko zanimljivih ulomaka koji obrađuju upravo taj dio. To ukazuje na značaj izvanučioničke nastave pomoću koje učenici na zanimljiv i životan način lakše usvajaju pojmove i uče nove sadržaje.

„Djedica mi je s puno strpljenja ispričao kako je on nekada davno učio u toj zgradi, još dok je bio student mladi. Prema njegovim riječima, tada je u zgradi bila knjižnica, a danas je tamo Hrvatski državni arhiv. To nisam baš

posve razumio, jer kakve veze ima knjižnica s arhivom. Znao sam jedino da u knjižnicu idem posuditi slikovnice, a u arhiv valjda na neke radionice. No, to mi nije bilo niti dalje jasno, zbog čega sam pričo' strašno glasno. Od svega me je skoro zaboljela i glava pa sam na kraju odlučio strpljivo čekati da tamo odem i vidim već o čemu je riječ" (Hofgräff 2018).

*

„S razgledom zgrade započeli smo u velikom predvorju. Teta Ana ispričala nam je da je zgradu projektirao slavni graditelj Rudolf Lubynski, uz pomoć vrijednih obrtnika iz Zagreba. Bilo je to još prije više od sto godina. Također je objasnila da je nekada davno u ovoj zgradi bila smještena knjižnica koja se s vremenom preselila na jedno drugo mjesto. Danas se u zgradi nalazi arhiv, u kojem se čuvaju važni dokumenti iz naše povijesti. U njima je zapisano puno toga što se dogodilo u prošlosti, a ponajviše kako su ljudi živjeli i što su sve radili. Iz njih možemo doznati i neke važne stvari o našim obiteljima, poput imena i prezimena naših predaka, njihove datume i mjesta rođenja i sl.“ (Hofgräff 2018).

Ukupno 65 % učenika smatra da je dolazak u Arhiv bio poticajan i zbog toga što su naučili nove pojmove za koje do sada nisu nikada čuli (npr. Škrinja povlastica). Iako su navedeni rezultati iznad očekivanja, ne smijemo zaboraviti da je anketa rađena s učenicima prestižnih zagrebačkih osnovnih škola (Izidora Kršnjavoga i Ivana Gundulića) koje su u svoje godišnje kurikule već uvrstile i posjet Arhivu, odnosno sudjelovanje u igrokazu *S Ljudevitom kroz Arhiv* koji se vezuje uz sadržaje iz Prirode i društva: Naš zavičaj, Grad Zagreb – kulturno i obrazovno središte.

Iako se priča o dječaku Ljudevitu može ispričati i djeci koja će jednom posjetiti i neki od državnih arhiva (mogućnost prezentacije nacionalnog arhiva djeci koja nemaju priliku doći u Zagreb, komparacija između knjižnica i arhiva, stjecanje osobnog identiteta, poistovjećivanje s povijesnim osobama i sl.), slikovnica nije vidljiva na mrežnim stranicama arhiva niti Hrvatskog arhivističkog društva, unatoč tome što se radi o prvoj slikovnici koja promovira arhiv kao mjesto učenja.⁸

⁸ Sudjelovanje u igrokazu može se najaviti na e-adresu: edukacija@arhiv.hr ili na telefon 01/4801-930

ŠKOLSKI UZRAST – SVI UČIMO POVIJEST ZAJEDNO

Praksa pokazuje da učenici prije dolaska u Arhiv obično unaprijed dobiju zadatke od svojih nastavnika (Hofgräff 2016). Od njih se očekuje da pribave podatke iz različitih izvora te ih preispitaju i otkriju njihov društveni, politički i ekonomski kontekst u kojemu su ti izvori i nastali (Hofgräff 2016: 282). Takav oblik nastave kod učenika deduktivno ispunjava praznine nastale tijekom nastave te potiče iznošenje stavova u otvorenoj diskusiji (Lang i Lux 2004).

Svemu mogu doprinijeti digitalne izložbe, digitalizirani dokumenti dostupni na mrežnim stranicama Arhiva.⁹ To također mogu biti i igrice (arhivski kviz) koje se upražnjavaju s učenicima mobilnim uređajima, programima/aplikacijama *Kahoot* (link kahoot.com), što ne samo da je edukativno i zanimljivo, već kod učenika potiče natjecateljski duh. Pitanja za kviz osmišljavaju se isključivo na zahtjev nastavnika, ovisno o ciljevima nastave i naravno školskom uzrastu, tako da niti jedna igra nije identična prethodnoj.¹⁰ Kviz sigurno ima potencijala postati zajednička edukativna igrice u svim arhivima, što bi bio dokaz da arhivi jesu mjesta okupljanja, ali i razmjene znanja.¹¹

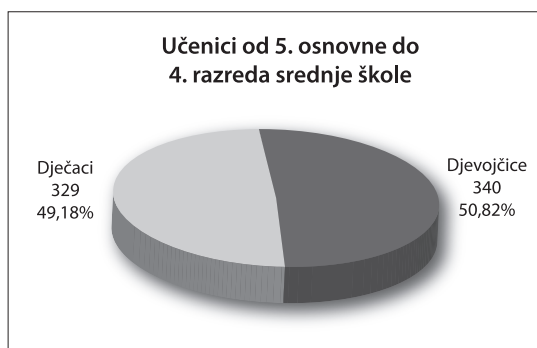
Sudionici i tijek istraživanja

U istraživanju je sudjelovalo **669** učenika (dječaka 329 – 49,18 %; 340 djevojčica – 50,82 %) što je vidljivo iz slike 6. Uzorak su činili učenici osnovnih (od 5. do 8. razreda) i srednjih škola (sudionici su bili češće iz gimnazija, a rjeđe iz strukovnih škola). Učenici su bili raspoređeni u 26 odjela iz 14 osnovnih i srednjih škola iz Zagreba, Čakovca i Siska. Kao i u prethodnoj anketi, sudjelovanje učenika u istraživanju bilo je dobrovoljno i anonimno, uz poštivanje etičkog kodeksa.

⁹ Osim HDA <http://arhinet.arhiv.hr/> ovakvi sadržaji dostupni su i na stranicama drugih državnih arhiva

¹⁰ Neka od pitanja iz kviza: Što je to secesija?; Tko je projektirao zgradu današnjeg Hrvatskog državnog arhiva, Čemu je prvotno služila?; Tko su u to vrijeme bili hrvatski banovi i što nam ukratko možete reći o njima?; Osnovne karakteristike društveno-političkog sustava u Hrvatskoj u vrijeme kada je izgrađena zgrada?; Kada je utemeljen Arhiv?; Što je to Škrinja povlastica?; Što je oporuka Agapite?; Čemu služe arhivi?; Što se u njima čuva – što ste o tome doznali tijekom posjeta?; Što je osnovna zadaća Hrvatskog državnog arhiva?; Kako se postaje korisnikom Arhiva?; Koje usluge pružaju arhivi istraživačima i korisnicima općenito?; Objasni pojmove arhivski fond/zbirka/inventar!; Da li biste željeli raditi u arhivu?

¹¹ Tome može poslužiti i promotivni film o HDA Roberta Knjaza koji je koristeći gradivo dostupno u Arhivu snimio i poznatu seriju Hrvatski velikani. Film je dostupan na <http://www.arhiv.hr/hr-hr/>

SLIKA 6. Prikaz sudionika u istraživanju

Instrumenti i postupak ispitivanja

Ovisno o sadržajima kojima učenici prisustvuju (radionice/predavanja, nagradne igre i dr.), slijedi organizirani stručni razgled zgrade pri kojem učenici doznaju informacije vezane uz povijest zgrade (društveno-politički kontekst, arhitektura, secesija, obrtnici, umjetnici, slikari i dr.), arhivsku djelatnost i korištenje arhivskog gradiva. Nakon toga učenici pristupaju ispunjavanju ankete koja obično sadržava sljedeća pitanja:

TABLICA 2. Pitanja iz ankete za uzrast od 5. razreda osnovne škole do 4. razreda srednje škole

Jesu li digitalni sadržaji na našim mrežnim stranicama od većeg značaja/zanimljiviji nego izvorno gradivo?	DA	NE
Prepoznajete li grb Trojedne Kraljevine, jeste li uočili gdje se on nalazi?	DA	NE
Znate li što je Škrinja povlastica?	DA	NE
Je li arhivski kviz/film o Arhivu bio koristan u stjecanju novih znanja?	DA	NE

Rezultati i rasprava

Prema rezultatima provedene ankete 63 % učenika smatra da je susret s izvornim arhivskim gradivom puno važniji od dostupnih digitalnih sadržaja na mrežnim stranicama Arhiva, uz argumentaciju da digitalne sadržaje mogu vidjeti i od kuće te da nisu onda trebali niti dolaziti u Arhiv ako već neće uspjeti vidjeti barem neke od izvornih dokumenata. Obično očekuju da će vidjeti Zlatnu bulu, Riječku krpicu, Škrinju povlastica, Oporuku Agapite ili pak neki drugi doku-

ment za koji su čuli tijekom nastave u školi.

Ukupno 32 % učenika prepoznaje grb Trojedne Kraljevine, njih samo 12 % zna što je to Škrinja povlastica, a 89 % učenika smatra da je arhivski kviz/film o Arhivu bio izuzetno koristan u stjecanju novih znanja.

To je pokazatelj da bi nastava (osobito povijesti) trebala počivati na uporabi didaktičkih pomagala poput prezentacija, plakata, karata, crteža, tiskovina, pokretnih slika (filmova i videozapisa) i sl. (Ivanović 2010). To bi kod učenika dodatno potaknulo i razvoj posebnih vještina: kognitivnih, komunikacijskih, socijalnih, ali i onih praktičnih i kreativnih, što je svakako sukladno kurikulu nastave povijesti (Marinović 2014). Za sada takav oblik izvanučioniočke nastave nije sustavno organiziran i još uvijek ovisi o inicijativi arhivista/učitelja/nastavnika. Sve se može dogovoriti još prije dolaska u Arhiv, tako da se za učenike na vrijeme mogu pripremiti originalni dokumenti (dnevnici, fotografije i sl.), koji će služiti kao podloga u izvođenju radionica/predavanja¹² u HDA-u (Hofgräff 2016).

Budući da su radionički sadržaji dostupni ne samo u HDA-u, već i u drugim arhivskim institucijama, trebalo bi razmisliti o uvođenju zajedničkog naziva za tu vrstu obrazovnog sadržaja, što bi sa sigurnošću ostavilo dojam da arhivi imaju pisanu politiku o svojoj edukativnoj svrsi,¹³ ali i transparentnosti edukativne strategije arhiva prema odgojno-obrazovnim programima (Đuričić 2015: 21), što je nemoguće ostvariti bez suradnje arhivista s učiteljima/nastavnicima/profesorima.

OBRAZOVNI PROGRAMI ZA STUDENTE – BEZ ARHIVA NEMA DOBROG ŠTIVA

Zadnjih godina primjetan je porast broja studenta koju u Arhiv najčešće dolaze u pratnji profesora, ne samo da bi razgledali zgradu HDA-a, već da bi ponešto doznali i o gradivu koje im je potrebno u izvođenju redovne nastave, ali i poslije za izradu diplomskih/doktorskih radnji.

Upravo je zbog toga i osmišljeno posebno predavanje kojim studenti doznaju kako se pripremiti za rad u arhivu, što je to pregled arhivskih fondova i zbirki, a

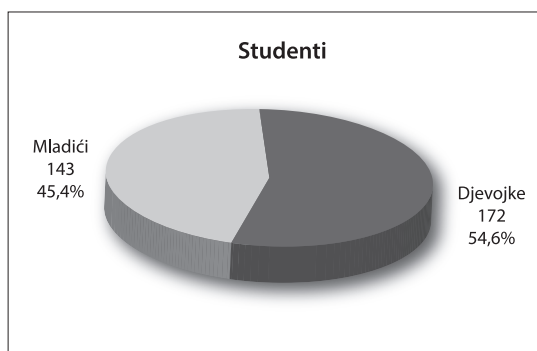
¹² One obuhvaćaju cjeline vezane uz područja povijesti i pomoćnih povijesnih znanosti, povijesti medicine, zemljopisa i kartografije kao i povijesti fotografije. Više o tome može se doznati na mrežnoj stranici <http://www.arhiv.hr/hr-hr/Posjetite-nas/Radionice>

¹³ Đuričić (2015: 21) citira WILLIAMS, P. 1989. Professional Standards for Museum Educators. *The Journal of Museum Education*, 14(3), Common Agendas: 11-13.

što su to pak tematski vodiči i inventari koji služe kao polazišna točka u svakom istraživanju. Također doznaju kako se koristiti Nacionalnim informacijskim sustavom koji je dostupan na mrežnim stranicama Arhiva, što može poslužiti kao izvanredna priprema za buduća istraživanja (Kolesarić i Jelaš 2019).

Sudionici i tijek istraživanja

U istraživanju je sudjelovalo **315** studenta (mladića 143 – 45,40 %; djevojaka 172 – 54,60 %) različitih studija¹⁴ i studijskih programa (slika 7) koji su osim stručnog razgleda HDA-a prisustvovali i pokaznom predavanju o Nacionalnom informacijskom sustavu.¹⁵

SLIKA 7. Prikaz sudionika u istraživanju

TABLICA 3. *Pitanja iz ankete namijenjene studentima*

Može li prezentirani način rada u Nacionalnom informacijskom sustavu biti od pomoći za buduća istraživanja u arhivima, odnosno narudžbe gradiva e-poštom?	DA	NE
Znate li što su inventari i kako se njima služiti?	DA	NE
Jeste li do sada samostalno istraživali u arhivima?	DA	NE

¹⁴ Najčešće se radilo o polaznicima Arhitektonskog, Grafičkog, Tekstilno-tehnološkog, Filozofskog, Katoličko bogoslovnog fakulteta, Hrvatskih studija, Poslovnog učilišta Zagreb i Upravnog studija Veleučilišta Šibenik.

¹⁵ Dostupan na <http://arhinet.arhiv.hr/>

Rezultati i rasprava

Prema rezultatima provedene ankete 79 % studenata smatra da je upoznavanje s radom Nacionalnog informacijskog sustava izuzetno korisno ne samo za narudžbu gradiva e-poštom, već i za izbor fondova/zbirki kojima će se koristiti u budućem istraživanju. Njih 62 % ne zna što su to inventari, od čega su skoro polovica ispitanika polaznici poslijediplomskih studija, što ukazuje da i u tom segmentu treba još dosta raditi i poticati dolazak studenata u arhive.

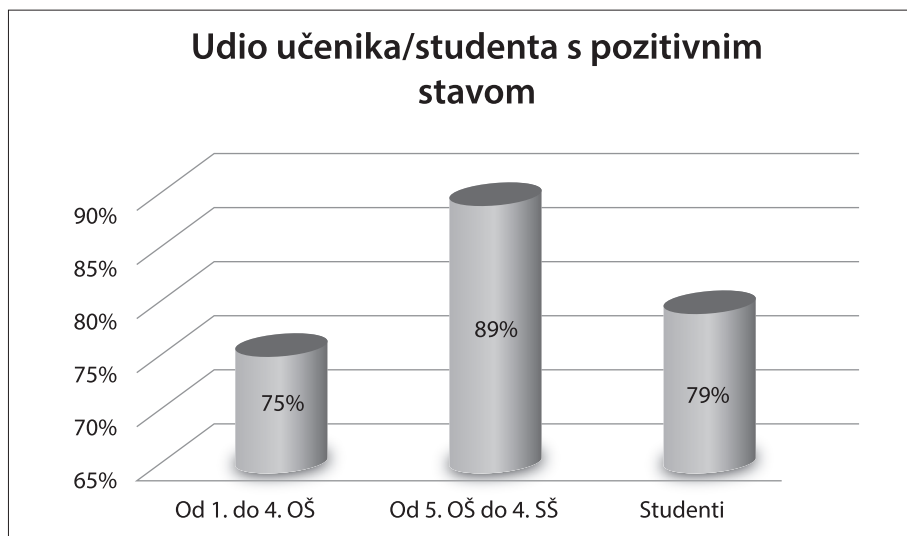
Na to upućuju i iskustva u HDA-u, osobito vezana uz nedovoljno korištenje arhivskih izvora od strane studenata (Kolesarić i Jelaš 2019),¹⁶ što najčešće proizlazi iz njihove neupućenosti o važnosti arhivskih izvora za hrvatsku povijest, ali i straha da se neće uspjeti samostalno organizirati i započeti s istraživanjem (što smatra 88 % studenata). Stoga je vrlo važno upoznati studente s organizacijom, dostupnošću i načinom korištenja arhivskog gradiva jer nije uvijek moguće pronaći sve relevantno gradivo za istraživanje na jednom mjestu, što svakako zahtijeva velike istraživačke napore.

Stoga treba osmisлити predavanja/radionice koje bi bile posvećene ne samo studentima preddiplomskih/diplomskih, već i polaznicima doktorskih studija humanističkih i društvenih znanosti. Na to neprekidno potiču i dolasci studenata i njihovih profesora, npr. Odsjeka za kroatistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu, koji su u sklopu kolegija *Antroponimija u matičnim knjigama* (Katedra za povijest jezika) posjetili Arhiv kako bi upoznali mjesto gdje se čuvaju starije matične knjige i dobili osnovne podatke o uvjetima njihova korištenja.

Ovakvi su zahtjevi profesora učestali, ali tješi da arhivi i za ovakve izazove imaju potencijala, odnosno odgovarajuće resurse, jer predavači/voditelji mogu biti znanstvenici (arhivisti) iz arhivskih institucija, ali i šire akademske zajednice. To bi dodatno ojačalo međuinstitucijsku suradnju, ali i mobilnost među arhivskim stručnjacima, što je izuzetno važna komponenta za daljnji razvoj obrazovnih programa u arhivskim institucijama, koje bi bile namijenjene studentskoj populaciji, a koje se također ne mogu odvijati bez suradnje arhivista s profesorima. Na to ukazuju i rezultati ovoga istraživanja (slika 8) koji nedvojbeno dokazuju

¹⁶ Prema Kolesarić i Jelaš (2019) treba još poraditi na poboljšanju Nacionalnog informacijskog sustava, osobito vezano uz korištenje izvora online. Međutim, puno važnije od toga je da studenti shvate značaj rada na izvornom gradivu što svakako doprinosi kvalitetnijoj izradi diplomskih/doktorskih radnji. Također se na taj način potiče i razvoj osobnog stava i kritičkog mišljenja prema određenim problemima, a manje oslanjanje na literaturu.

da su učenici/studenti iznimno zadovoljni ponudom obrazovnih aktivnosti (koje se najčešće temelje na didaktičkim pomagalima),¹⁷ što svakako treba i dalje poticati.

SLIKA 8. Prikaz postotka učenika/studenta s pozitivnim stavom o značaju učenja u Arhivu

ZAKLJUČAK

Autorice rada polaze od konstatacije da HDA (ali i druge arhivske institucije), unatoč organizaciji i izvedbi obrazovnih aktivnosti koje su prilagođene različitim dobnim skupinama, ostaju nedovoljno vidljive i prepoznate od strane nadležnih ministarstva, autora nastavnih programa, učitelja u nastavi i dr.

Razlozi se nalaze u neujednačenosti programa koji još uvijek počivaju na individualnom angažmanu, odnosno entuzijazmu pojedinih arhivskih djelatnika. To

¹⁷ Slika 8 donosi ponovljene rezultate ankete za sve tri skupine učenika/studenta. Radi se o pitanjima vezanim uz uporabu didaktičkih pomagala. Tako učenici od prvog do četvrtog razreda osnovne škole (njih 75 %) smatra da su tek dolaskom u Arhiv bolje shvatili razliku između arhiva i knjižnica, jer su sudjelovali u igrokazu. Učenici od petog razreda osnovne do četvrtog razreda srednje škole (njih 89 %) smatra da je kviz/film o Arhivu bio izuzetno koristan u stjecanju novih znanja, dok 79 % studenata smatra da je upoznavanje s funkcijom Nacionalnog informacijskog sustava izuzetno korisno ne samo za narudžbu gradiva e-poštom, već i za izbor fondova/zbirki kojima će se koristiti u budućem istraživanju. Nedvojbeno je stoga da izvanučionička nastava u Arhivu doprinosi boljem i kvalitetnijem učenju.

svakako treba mijenjati i pokušati osmisliti zajedničke obrazovne aktivnosti koje će graditi jednu sasvim drugu sliku o arhivima. Treba dokazati da arhivi imaju pisanu politiku o svojoj edukativnoj svrsi, ali i transparentnost edukativne strategije prema odgojno-obrazovnim programima.

Svemu mogu doprinijeti iskustva Odsjeka za kulturno-prosvjetne aktivnosti koji nastoji pratiti trendove koji nisu isključivo vezani uz organizaciju godišnjih manifestacija u Arhivu, već su u potrazi za novim sadržajima koji tematski, ali i interpretacijski nameću nove trendove u kreiranju kulturno-obrazovnih i promidžbenih aktivnosti arhiva, jačanju međuinstitucijske suradnje te osmišljenim medijskim istupima, što sa sigurnošću može poslužiti i drugim arhivima u planiranju obrazovnih sadržaja.

Prijedlozi za poboljšanje komponenti vezanih uz odgojno-obrazovne programe u arhivima:

- Pojačati suradnju s učiteljima/nastavnicima/profesorima te zajednički poraditi na izradi godišnjih planova vezanih uz posjete arhivu kako bi se nadopunile određene predmetne jedinice u školskom gradivu koje moraju biti više vizualne i zabavne.
- Posebnu pozornost posvetiti predškolskom/ranom školskom odgoju, za što može poslužiti i primjer slikovnice/igrokaza *S Ljudevitom kroz Arhiv*
- Radioničke sadržaje za učenike od petog razreda osnovne škole, pa sve do kraja srednjoškolskog obrazovanja, u svim arhivima nasloviti kao *Učimo svi povijest zajedno!*
- Jačati međuinstitucijsku suradnju između arhiva i sveučilišta, kao i mobilnost znanstvenika zaposlenih u arhivskim institucijama kako bi se zajednički koncipirala predavanja/radionica koje bi bile posvećene studentima preddiplomskih/diplomskih/poslijediplomskih studija humanističkih i društvenih znanosti.

LITERATURA

- ĐURIČIĆ, Petra. 2017. *Pedagoške aktivnosti zagrebačkih muzeja*. Diplomski rad. Sveučilište u Zagrebu Filozofski fakultet. Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti. Katedra za muzeologiju.
- GARIĆ, Ana. 2014. *Doprinos arhiva odgoju i obrazovanju*. Diplomski rad. http://darhiv.ffzg.unizg.hr/4868/1/Ana%20Gari%C4%87_Diplomski%20rad.pdf (24. lipnja 2015.)
- HOFGRÄFF, Darija. 2013. Promišljanja: Kulturni četvrtak u Hrvatskom državnom arhivu i Arhivski kalendar: zrcalo naših kulturno-prosvjetnih događanja kao izazov ili? U: *Arhivi i politika: zbornik radova sa stručnoga skupa: 4. kongres hrvatskih arhivista, 22.-25. listopada 2013., Opatija, Hrvatska*, ur. Silvija Babić, 277-282. Zagreb: Hrvatsko arhivističko društvo.
- HOFGRÄFF, Darija. 2015. Mogućnosti kulturno-prosvjetne suradnje arhiva i imatelja gradiva. U: *Zaštita arhivskoga gradiva u nastajanju: radovi: 48. savjetovanje hrvatskih arhivista, Topusko, 21.-23. listopada 2015.*, ur. Silvija Babić, 139-159. Zagreb: Hrvatsko arhivističko društvo.
- HOFGRÄFF, Darija. 2016. Arhivska pedagogija kao poticaj zajedničkog rada arhiva i škola. *Život i škola*, 72(2): 279-285. <https://hrcak.srce.hr/179042>
- HOFGRÄFF, Darija. 2018. *S Ljudevitom kroz Arhiv*. Zagreb: Hrvatski državni arhiv.
- KOLESARIĆ, Petra; JELAŠ, Danijel. 2019. Stavovi i iskustva hrvatskih studenata povijesti povezanih s korištenjem online dostupnih povijesnih izvora. U: *Upravljanje elektroničkim gradivom i suvremena arhivska praksa: 51. savjetovanje hrvatskih arhivista, Slavonski Brod, 23.-25. listopada 2019.*, ur. Radoslav Zardić, 207-231. Zagreb: Hrvatsko Arhivističko društvo.
- IVANOVIĆ, Jozo. 2010. *Priručnik iz arhivistike, 1*. Zagreb: Hrvatski državni arhiv.
- JELAŠ, Danijel. 2013. Mogućnosti unapređenja suradnje arhiva i nastavnika povijesti u organizaciji izvanučioničke nastave. U: *Arhivi i politika: zbornik radova sa stručnoga skupa: 4. kongres hrvatskih arhivista, 22.-25. listopada 2013., Opatija, Hrvatska*, ur. Silvija Babić, 241-258. Zagreb: Hrvatsko arhivističko društvo.
- LANGE, Thomas; LUX, Thomas. 2004. *Historisches Lernen im Archiv* (Poglavlje 2: Archivpädagogik und Historische Bildungsarbeit - Entwicklung und didaktische Diskussion, 26-64 i Poglavlje 4: Kapitel: Lernend forschen – Forschend lernen. Archivpädagogische Praxis, 147 – 193). Schwalbach: Wochenschau Verlag.

- MARINOVIĆ, Marijana. 2014. *Nastava povijesti usmjerena prema ishodima učenja*. http://www.azoo.hr/images/izdanja/nastava_povijesti/Nastava_povijesti.pdf (9. ožujka 2019.)
- ZABUKOVEC, Vlasta. 1997. Istraživanje razrednog ozračja - slovensko iskustvo. U: *Školsko i razredno-nastavno ozračje – put prema kvalitetnoj hrvatskoj školi i nastavi*, prir. Branko Bošnjak i Hrvoje Vrigoč, 24-33. Zagreb: Hrvatsko: pedagoško-književni zbor.

**WE ARE STRONGER TOGETHER: EXPERIENCES OF DEPARTMENT FOR CULTURAL
AND EDUCATIONAL ACTIVITIES OF CROATIAN STATE ARCHIVES IN CREATING
NEW EDUCATIONAL CONTENTS**

ABSTRACT

The aim of this paper is to highlight the experiences of the Department of Cultural and Educational Activities (hereinafter: KPA) of the Croatian National Archives (hereinafter: HDA). KPA has been trying for many years to follow trends that are not exclusively related to the organization of annual events in the Archive, but are in search of new content that imposes new trends which enhances the ability of students to study and analyze historical topics of value, while fostering information literacy. The importance of educational programs of the Archive is evidenced by the results of the student survey, which shows that they support teaching in the archives because it is enriched with didactic aids and is much more interesting than learning and reproducing material by heart. Therefore, the cooperation of archives with educational institutions and competent ministries should be encouraged as it contributes to a better conception of educational programs in archives.

KEYWORDS:

archival pedagogy, educational potential of the archives, interdisciplinary coordination, non classroom learning, school curriculum of history